

Степаненко О.І.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

КЛАСИФІКАЦІЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ПОТРЕБ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Капітальні інвестиції мають велике значення для розвитку економіки як на рівні окремого підприємства так і на рівні всієї держави. Їх роль пояснюється тим, що вони забезпечують виконання одного з основних завдань інвестиційної політики, а саме: забезпечення зростання фінансового результату діяльності підприємства – прибутку. Його реалізація відбувається поєднанням двох напрямків. З однієї сторони, збільшення прибутку зумовлюється зростанням операційних доходів, що забезпечується інвестуванням в розвиток та розширення існуючих підприємств, нові виробництва, а це, в свою чергу, стимулює підвищення обсягів реалізації продукції. З іншої сторони, прибуток збільшується при зменшенні операційних витрат, що забезпечується заміною фізично зношеного обладнання та поновленням морально застарілого. Виходячи з того, що фізичне зношення обладнання корелює з розміром амортизаційних відрахувань, при його поновленні обсяг капітальних інвестицій стає вищим за накопичену амортизацію, а це сприяє забезпеченню розширеного відтворення, що підвищує рівень розвитку економіки країни та є бажаним для будь-якого підприємства незалежно від форми власності та виду діяльності.

Класифікація капітальних інвестицій є основою організації бухгалтерського обліку та достовірного відображення інформації про них у фінансовій звітності суб'єкта господарювання. Економічно обґрунтоване виділення класифікаційних ознак має на меті забезпечити користувачів чітко структуризованою та релевантною інформацією, здатною впливати на управлінські рішення та приносити реальні позитивні результати в бізнесі.

У питанні класифікації інвестицій цікавим є практичний досвід європейських та американських підприємств, які групують інвестиції залежно від їх мети:

1) вимушені інвестиції – здійснюються для захисту навколишнього середовища, підвищення надійності обладнання і покращення техніки безпеки виробництва;

2) інвестиції, що спрямовані на підтримання позицій підприємства на ринку, тобто збереження створеної репутації і завоювання нових ринків;

3) інвестиції для відновлення виробничих основних засобів для раціоналізації виробництва;

4) інвестиції на забезпечення зменшення витрат, збільшення продуктивності праці і рівня рентабельності продукції;

5) інвестиції, що спрямовані на збільшення доходів підприємства шляхом збільшення обсягів випуску продукції та виробничих потужностей;

6) ризиковані інвестиції – фінансові інвестиції в цінні папери, в розробку інноваційної продукції.

Перші чотири класифікаційні групи є, переважно, об'єктами внутрішніх інвестицій, а дві останні – зовнішніх.

Провівши дослідження діючої нормативно-правової бази України щодо ведення обліку капітальних інвестицій слід відмітити, що ні П(С)БО 7 «Основні засоби» [1], ні Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів [2], ні Інструкція про застосування Плану рахунків [3] не містять жодного коректного їх групування. Із змісту наведених нормативних документів та характеристики рахунку 15 «Капітальні інвестиції» можна виділити тільки об'єкти, в які здійснюються капітальні інвестиції та узагальнити основні форми їх відтворення. Виходячи з цього, подальші наукові дослідження повинні проводитися у напрямку розробки загальної системної класифікації капітальних інвестицій та посилення її практичної спрямованості на задоволення інформаційних потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів.

Найбільш обґрунтованими та корисними класифікаційними ознаками, які можуть бути покладені в основу організації синтетичного та аналітичного обліку капітальних інвестицій є наступні: 1) за об'єктами вкладення; 2) за функціональним призначенням; 3) за формами відтворення; 4) за джерелами фінансування; 5) за ступенем завершеності.

За об'єктами вкладення капітальні інвестиції доцільно поділяти в залежності від об'єктів в які вони вкладаються, а саме: основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи та довгострокові біологічні активи. Такий підхід до класифікації впливає з виділення субрахунків на рахунку 15 «Капітальні інвестиції».

Для розширення сфери здійснення інвестицій та з урахуванням майбутнього функціонального призначення необоротних активів, які надходять на підприємство, слід виділяти капітальні інвестиції виробничого, загальновиробничого, адміністративного, збутового, соціального та екологічного спрямування.

За формами відтворення капітальні інвестиції можуть бути:

1) у будівництво необоротних матеріальних активів – вкладення у будівництво об'єктів, що здійснюється як господарським, так і підрядним способом для власних потреб підприємства;

2) у придбання необоротних активів – вкладення у придбання основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, біологічних активів та доведення їх до стану придатного для експлуатації (використання);

3) у виготовлення (створення, вирощування) власними силами – вкладення у виробництво, створення або вирощування необоротних активів власними силами підприємства;

4) у поліпшення стану необоротних активів – вкладення у модернізацію, модифікацію, добудову, дообладнання або реконструкцію об'єктів, що призведе до збільшення майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від їх використання.

За джерелами фінансування капітальні інвестиції слід розмежовувати на: власні (здійснені за рахунок власних коштів підприємства) та залучені (здійснені за рахунок держави або інших кредиторів).

За ступенем завершеності капітальні інвестиції слід поділяти на:

1) незавершені – інвестиції вкладені в будівництво, придбання, виготовлення або поліпшення об'єктів необоротних активів до моменту їх введення в експлуатацію;

2) завершені – вкладення, що матеріалізуються у первісну вартість введених в експлуатацію об'єктів необоротних активів.

Такий підхід до класифікації зумовлений нормами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [4] та Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності [5]. Оскільки, в Балансі (Звіт про фінансовий стан) передбачена стаття «Незавершені капітальні інвестиції», яка передбачає відображення інформації про вартість незавершених на дату балансу капітальних інвестицій в необоротні активи на будівництво, реконструкцію модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість об'єктів), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних активів, довгострокових біологічних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу). Крім того, подібний підхід до групування наведено в статистичній звітності, в якій відокремлюються освоєні та неосвоєні капітальні інвестиції.

Таким чином, сутність та класифікація капітальних інвестицій повинна розкриватися через повну характеристику об'єктів та суб'єктів вкладень, усіх

можливих форм відтворення, що вирізняє їх з поміж інших видів інвестицій, і обов'язково кінцевої мети інвестування. Адже, з одного боку, в теорії інвестування давно доведено, що будь-які інвестиції здійснюються заради отримання прибутку, тобто вони є елементами не простого, а розширеного відтворення. Це особливо притаманно для капітальних інвестицій, які сприяють удосконаленню виробництва, збільшенню обсягів виготовленої продукції, виробництву її нових видів або розширенню ринків збуту. З іншого боку, виділення мети у визначенні капітальних інвестицій та її окресленні в класифікації відповідає загальній концепції визнання активів у бухгалтерському обліку. Отже, класифікація капітальних інвестицій повинна залежати в першу чергу від мети їх здійснення та давати змогу краще зрозуміти глибинну сутність і тип поведінки, вдаліше провести планування та моделювання інвестиційних проектів, досягнути прийняття оптимальних управлінських рішень, забезпечити своєчасний облік, всебічний контроль та системний аналіз.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом МФУ від 27.04.2000 р. № 92, зі змінами.
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом МФУ від 30.09.2003 р. № 561, зі змінами.
3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом МФУ від 30.11.1999 р. № 291, зі змінами.
4. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом МФУ від 07.02.2013 р. № 73.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені наказом МФУ від 28.03.2013 р. № 433.